

A házastársak keresztnéve őseimnél

E rövid cikk kiegészítése a Névtani Értesítő 20. számában megjelent tanulmányomnak (Bp. 1998. 29–39). Egyfajta torz tükör, hisz a névtanban megszoktuk a homogén névvizsgálatokat. Egy-egy település, vidék, bármely típusú névanyagát vizsgálni adott korban természetes jelenség, több összetartozó jellemző ad egyfajta konklúziós lehetőséget. Azonban egy család férfi és női tagjai más-más családokból választottak házastársat (vagy őket választották ki), s keresztnévük adása más vidék, más család szokásai, hagyományai alapján történt. Így csupán egy véletlenszerű adathalmazt kapunk, amely csakis egyfajta, a korra jellemző névadási szokásképebe illik bele. Összegyűjtésük és elemzésük mégis érdekes számomra, hisz ha nem is vérrokonsági alapon, de elődeim voltak.

A *Barkóczy* család, mint neve is mutatja, *Barkóc* községről vette a vezetéknevét. A falu Zala, majd később Vas vármegyéhez tartozott, amelyben több köznemesi család élt, nekik is itt volt többek közt birtokuk. Ennek elkobzása után Zemplén megyébe költöztek, ahol házasság révén a család felemelkedett. Kettős nemesi nevük innen magyarázható (l. említett tanulmány). A családnév első említése korai, 1436-ban írták le, majd 1496-ban, azaz 60 év után találkozunk újra vele, azonban ezek a szórványadatok még nem illeszthetőek a családfára. 1547-től, azaz *Barkóczy* Tamás nevéől azonban 16 nemzedéken át végigvezethető a család bárói és grófi ága napjainkig. Nemesi család lévén feltételezhető, hogy a házastársak nagy része is nemesi családból került ki. Így a *Barkóczy*khöz való kapcsolódáson kívül ez a tény a második, amely a névválasztást befolyásolhatta. Csak az ismertebbek közül említek párat: *Andrássy*, *Bánffy*, *Bornemissza*, *Dessewffy*, *Erdődy*, *Eszterházy*, *Károlyi*, *Koháry*, *Ráskay*, *Sennyey*, *Zichy* stb. Családom férfitagjai a kor szokásának megfelelően korábban főként magas rangú katonai szolgálatot teljesítettek, aztán többek a papi hivatást választották, később pedig elsősorban köztisztviselést viseltek. Az egyházi pályákra lépőknél a családfa nem folytatódott tovább, de nevükhöz sok érdekesség fűződik. III. Sándor (+1741) a kevésbé megemlíthető (római katolikus pap). V. Ferenc (1710–1768) esztergomi érsek, I. József (1741–81) kalocsai nagyprépost, VIII. László (1791–1847) egri kanonok és püspök – előtte fejérvári püspök – azonban már említésre méltó a hazai egyháztörténetben is. Ez utóbbi húzatta az egri érseki palotára az emeletet, ő rendelte a díszudvar kovácsoltvas kapuját Fazola Lénárdtól, amelyen ma is látható a *Barkóczy*-címer.

A nemesi összetartozás több apró jele fedezhető fel a családfán. Így IV. László (1655–1709) első felesége Gersei Petheő Erzsébet; II. Ferenc (1670–1709) felesége pedig az előző testvére, Gersei Petheő Anna (egyenes adatok szerint Zsuzsanna). IV. József felesége Nyujtódi Farkas Magda, lánytestvérének a férje pedig Nyujtódi Farkas Zsigmond. Másik ilyen feltűnő érdekesség, hogy amíg a család egy-egy ágon kihalt, addig másutt sok gyermek született, s az azonos helyen élők mind a környékről választottak házastársat. Igaz, hogy ezek nem mindig vitték to-

vább a Barkóczy nevet, leányágon kihaltak, de az első nemzedék gyermekeire még hatott a családi névválasztási hagyomány.

III. Ferencnek 11 gyermeke volt. Barkóczy Mária pedig Csáky István országbíró (1638–1699) harmadik felesége lett, s e három házasságból 25(!) gyermek született. Utolsóként Széchenyi Antal altábornok nejét, a szintén Mária nevűt emlitem, akinek hat gyermeke érte meg a felnőttkort, és olvasható a család nemzedékrendi tábláján. (Ő ültette a valamikor 645 fát számláló híres nagycenki védett hársfasort.)

A fent említett írásomban jeleztem, hogy a Barkóczy családban a legjellemzőbb keresztnévek a László, Ferenc és a Mária volt. A házastársaknál is megtalálhatók ezek, jóval kevesebb előfordulással, tehát nem a korra, hanem valóban a családi hagyományokra alapozottan olvashatjuk azokat.

Nézzük meg ezek után, milyen névre hallgattak a család férfi és női tagjainak feleségei, férjei.

XVI–XVII. sz.: (zárójelben a személyek számát jelölöm)

férfi keresztnévek:

Ádám(2), Farkas, Ferenc(3), György(3), Imre, István(4), János(2), Mihály, Miklós, Pál, Pongrác, Sándor, Sámuel, Tamás(2), Zsigmond;

női keresztnévek:

Anna(2), Erzsébet(7), Judit, Júlia (Julianna?), Katalin, Klára(2), Mária(2), Zsófia, Zsuzsanna(2).

A férfiaknál a legtöbben az *István*, a nőknél az *Erzsébet* névre hallgattak. Az adott korban egy ritkább név fordul elő: *Pongrác*, viselője Sennyey Pongrác, akinek dédapját is így hívták. (Megjegyzem, ezen említett Sennyey családban három Barkóczy feleséget is találunk: Éva, Julianna és Krisztina.)

XVIII. sz.:

férfi keresztnévek:

Antal, Ferenc, György, István(2), József, Sándor, Tamás, Zsigmond(2);

női keresztnévek:

Anna(2), Borbála, Franciska, Julianna(?), Katalin, Leopoldina, Mária(3), Otília, Teréz, Zsuzsanna.

Az előző csoportban a *József* megjelenése időben korai, az utóbbiban pedig két kimondottan ritka nevet olvashatunk, a *Leopoldinát* és az *Otíliát*.

XIX. sz.:

férfi keresztnévek:

Bella, Elek, Emil, Ernő, Gábor, Géza, Gyula, István(4), János, Jenő, József, Károly, Lóránd, Miklós, Pál, Sándor, Tamás, Vilmos, Zsigmond;

női keresztnévek:

Anna, Antónia, Augusztá, Erzsébet, Flóra, Ilona, Johanna, Jozefa, Júlia, Klára, Magdolna, Róza(2), Szeréna, Zsófia.

Ebben a században található a legváltozatosabb névanyag mindkét nem esetében. A férfiaknál sok a nyelvújítás korában felelevenített vagy magyarított keresztnev, a nőknél pedig az idegen férfinevek női megfelelője.

XX. sz.:

férfi keresztnevek:

István, László, Miklós, Péter(2), Rudolf, Tibor, Zénó;

női keresztnevek:

Anna, Éva, Ibolya, Katalin és Klára.

Ez utóbbi a legszerényebb számú adat, okait a bevezetőben említett írásomban indokoltam. Egy ritka található köztük, a görög eredetű, általunk már a latinból átvett *Zénó*. Családfákon sokszor előfordul, de csak kimondottan a nőknél, hogy becézett alakban jegyzik fel őket. Így például a XVI–XVII. században minden *Erzsébetet* *Erzse* ~ *Erse* formában írtak le. Századonként a következő becéző alakokat láthatjuk:

Erzse, Kata, Zsuzsa, Zsuzsi, Fáni, Júlia(?), Kata, Teréz, Magda.

Több keresztnevű személlyel elsősorban a XIX. században találkozunk, azonban egy-egy előfordul előtte és utána is, ezek:

Anna Márta, Anna Margit, Ilona Terézia, Johanna Eugénia, Szeréna Petronella Margit, Klára Mária.

Bizonyára e neveken kívül még sok ilyet olvashatnánk az egyházi anyakönyvekben, hisz nemesi családokban szinte minden gyermek több keresztnevet kapott, azonban a családfák csak szűkös helyet tudtak biztosítani a rajtuk szereplő egyéneknek.

Az itt bemutatott adatok kis bepillantást adhatnak az elmúlt századokban élt nemes famíliák névválasztási rendjébe, valamint abba, hogy egy család valaha élt tagjai mennyi más család szokásait – így a névalakulását is – olvasztották magukban egyé.

BARKÓCZY LÁSZLÓ

Nevek az ótordai temetőben

Családunk egyik ágát rokoni szálak fűzik Erdélyhez, különösen Tordához. Legutóbb 1996-ban jártam ott, s látnom kellett, hogy a történelem nagy változásai ezt a várost sem hagyták érintetlenül, sem a jó, sem a rossz oldalakkal. A változások egyikét meglehetősen fájdalmasnak találtam. A nehéz helyzetbe jutott egyházak rákényszerültek arra, hogy az évszázadok óta használt ótordai temető legöregebb sírjait eladják az ott is kialakult újjgazdag rétegnek. A legrégebb parcellák szép, ódon sírköveinek helyén ma monumentális, vadonatúj síremlékek terpeszkednek,